

A KISEBBSÉGI ÉLETET LEGJOBBAN BEFOLYÁSOLÓ JOGSZABÁLYOK

Az ország törvényei kétségkívül sok korlátot jelentenek nemzeti-népi életünk teljes kifejtése szempontjából. Életünk három legfontosabb megnyilatkozási lehetősége: közművelődési, gazdasági és törvényhatósági szereplésünk szabályokhoz van kötve s ezek a jogszabályok sok tekintetben hátrányos helyzetet jelentenek nekünk a többségi néppel szemben. A törvények azonban nemcsak korlátok, amelyeknek átlépése büntetést von maga után, hanem olyan jogi keretek is, amelyek jogokat és lehetőségeket biztosítanak nekünk. A jogcsorbító rendelkezések törvényes eszközökkel való kiküszöböltetése politikai feladat, a meglévő törvényekben számunkra adódó jogforrások teljes kihasználása viszont népegyetemünk elsőrendű kötelessége. Éppen ezért a törvényeket nem gátaknak, hanem lehetőségeknek kell tekintenünk s minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy a lehetőségek közül kihasználatlanul egyetlen egy se maradjon.

Ehez az szükséges, hogy fontosabb törvényeink ismerete minél szélesebb népi rétegek előtt általánossá váljék. Ismernünk kell jogainkat, hogy élni tudjunk velük.

Alábbi tanulmányaink ezt a célt szolgálják.

Közigazgatás

A jelenleg érvényben levő, a hivatalos lapban 1936 március 27-én közölt közigazgatási törvény a helyi közigazgatási szervek összetétele és működése és a községek pénzügyei tekintetében intézkedik. Miután a törvény 252. szakaszában felölelt hatalmas anyag ismertetése egy korlátozott terjedelmű tanulmány keretében lehetetlenség lenne, a községekre vonatkozó intézkedésekkel foglalkozunk anélkül, hogy kritikai tanulmányt adnánk.

A község jogi személyiséggel rendelkező legkisebb közigazgatási egység.

A községek tagjai korra, nemre, fajra, vagy vallásra való tekintet nélkül azok, akiknek legalább egy évre állandó lakhelyük van a községben és maguk, vagy házastársaik, illetve kiskorúaknál szüleik ez idő alatt fizették a községnek járó megfelelő terheket. Az állam minden polgára valamely község tagja és hozzájárul az illető község terheinek viseléséhez.

A közigazgatási törvény alapját az önkormányzati rendszer képezi, mely alatt azt értjük, hogy minden egyes önálló közigazgatási egység (község, város, municipium, vármegye) a saját ügyeit tagjai által választott tagokból álló tanácsok útján intézi. A központi közigazgatási kormányzat (belügyminisztérium) csak általános jellegű kérdésekben adhat utasítást, felügyeleti joga van és a törvények betartása felett örökdik.

A község, mint közigazgatási egység ügyeit tehát szintén választott tanács vezeti. A választáshoz választók, választhatók és választási eljárás szükséges.

A választók a községnek román állampolgárságu, nagykoru és nem alkalmatlan, vagy érdemtelen tagjai, akik a választói névjegyzékben szerepeltek. Ugyancsak választók azok a nők, akik fentiekben kívül a középis-kola alsó szakaszát elvégezték, vagy köztisztviselők, vagy nyugdíjasok, vagy hadiözvegyek, vagy a háboru alatt kitüntetést szereztek, vagy jótékony célu román intézmények vezetői.

A választói névjegyzékbe való felvétel hivatalból vagy kérésre történik. Hivatalból a községi bíró minden év december hó folyamán elkészíti azok névjegyzékét, akik időközben választói jogosultságot szereztek és azt beterjeszti az illetékes járásbíróshoz, amely a névjegyzék felülvizsgálja és törléseket eszközölhet. A törlések ellen előterjesztés nyújtható be a közléstől számított 15 nap alatt. Bármikor kérés nyújtható be az illetékes járásbíróshoz a névjegyzékbe való felvétel iránt. A fentiek szerint elkészített és január hó folyamán kifüggesztett névjegyzékben eszközölt törlések ellen bárkinek joga van 30 napon belül előterjesztéssel élni ugyancsak az illetékes járásbíróshoz. Mihelyt a választást kiírták, a névjegyzékben semmi módosítás nem eszközölhető mindaddig, amíg a választás eredménye ki nincs hirdetve. A választási névjegyzék az illetékes járásbíróshoz vezet, amely az időközben kihirdetett ítéletek alapján bevezeti a névjegyzékbe az újabb jogosítottakat. Ugyancsak ő állítja ki a választói igazolványokat is.

Választhatók mindazok, a kik a választói névjegyzékben szerepelnek, 25 évesnél idősebbek és irni-olvasni tudnak. Nem választhatók a szerzetesek, a tényleges katonák és akik bármely szerződéses viszonyban állanak a községgel akár személyesen, akár családtagjaik, vagy alkalmazottjaik útján, továbbá a köztisztviselők, a szeszes ital mérésére jogosítottak és azok családtagjai.

A választás általános *(nem lehet a választóknak csak egy bizonyos csoportját leszavaztatni)*, egyenlő *(mindenkinek csak egy szavazatra van joga)*, titkos *(külön fülkékben és ugy történik, hogy senki sem látja, hogy az illető kire szavazott)*, kötelező *(mindenkinek le kell szavazni)*, listára történik *(nem egyénekre, hanem egy párt által beadott egész listára)* és a kevés szavazatot elért listák aránylagos képviselétével történik.

A jelölő listákat a jelölteknek két példányban kell letenniök legalább 8 nappal a választás napja előtt, mely alkalommal kötelesek együttesen megjelenni az illetékes járásbírósnál. Ha nem az összes jelölt teszi le a listát, ugy a többiek hitelesített aláírásukkal kell, hogy ellássák azt. A hitelesítést a bíró, közjegyző, vagy ügyvéd végzi. Ha a lista megfelel a törvényes követelményeknek, akkor a bíró azt köteles elfogadni. Ha alaki hibái vannak, azokat köteles kiigazítani. Ha a jelöltek nem szerepelnek a választói névjegyzékben, vagy a listán nincs elég jelölt, vagy valamely jelölt már szerepel egy előbb letett listán, akkor annak átvételét megtagadja. A jelölések nem vonhatók vissza és módosításuk csak a fenti szabályok szerint történhetik. Ha csak egy listát tettek le, akkor azt szavazás nélkül elfogadottnak jelentik ki. Minden lista egy jelt visel, hogy az irni-olvasni nem tudók is nyugodtan szavazhassanak. A listákat az illető község költségére sokszorosítják. Azok a jelöltek, akik nem érik el az összes szavazatok 10 százalékát, kötelesek megtéríteni a nyomdai költségek felét.

A választás vagy a tanács összes tagjai, vagy a megüresedett helyek tekintetében történik és 30 nappal előbb belügyminiszteri rendelettel kiirandó. Ebben fel kell tüntetni a választás napját és helyét és meg kell nevezni az elnöklő járásbíró. A szavazás pontosan a meghatározott időben és helyen kezdődik és mindaddig folyik, amíg még egy szavazó is van. A szavazás d. u. 3 óra előtt nem zárható le, még ha nem is jelentkezik szavazó. A választás eredményét a kiküldött bíró hirdeti ki.

A leadott szavazatok számának megállapítása után a tagságok szétosztása a következő számítás szerint történik: Kiszámítandó, hogy az összes szavazatok számához viszonyítva az egyes listák hány százalék szavazatot értek el. Azok a listák, amelyek nem értek el 20 százalékot, nem kapnak egy helyet sem. Ezután ki kell számítani, hogy a 20 százaléknál több szavazatot elért listákra esett összes szavazatok számához viszonyítva az egyes ilyen listák hány százalékot értek el. Ennek a százalékszámnak megfelelően osztják szét a helyeket. A tört számokat ki kell kerekíteni: a 0.50 százalékon alulit elhagyni a 0.50 százalékon felülit pedig kikerekíteni a következő egészig.

Például: egy községben öt listára 13.900 érvényes és 100 érvénytelen szavazatot adtak le, összesen tehát 14.000 szavazatot. Az egyes listára esett szavazatok száma:

A listára	500 szavazat	tehát	3,57%	kikerekítendő	4%-ra
B	4000	„	28,57%	„	29% „
C	1500	„	10,70%	„	11% „
D	900	„	6,42%	„	6% „
E	7000	„	50%	„	50% „

Kiesik tehát az A, C és D lista és marad a B és E lista, amelyekre összesen 11.000 szavazat esett. Ehez viszonyítva a

B listára esett 4000 szavazat, tehát 36,36%, kikerekítve 36%

E listára esett 7000 szavazat, tehát 63,63%, kikerekítve 64%

Ennek megfelelően a tíz tanácsosi hely közül a B lista kap négyet, az E lista hatot.

Amennyiben a szavazásnál szabálytalanságok történnek, előterjesztéssel lehet élni, amely a szavazás kezdetétől az eredmény kihirdetéséig nyújtható be az elnöklő bíróhoz. A bíró az eredmény kihirdetésekor határoz az előterjesztések felett is. Határozata ellen bármely jelölt 5 nap alatt felfolyamodást nyújthat be az illetékes törvényszékhez. A felfolyamodás felett a törvényszék elnöke és egy szavazó bíró dönt, a benyújtástól számított 3 napon belül.

Az ily módon megválasztottak képezik a községi tanács választott tagjait, akiknek száma tíz a község lakosságának számára való tekintet nélkül. A tanácsnak jogszerinti tagjai is vannak, éspedig: a két román egyház egyikének lelkésze és egyik tanítója, a rangidősebb hivatalos orvos és állatorvos, a gazdasági tanácsos, a községi erdőmérnök vagy erdőkezelő és azok, akik iskoláknak, templomoknak, vagy kórházaknak ingatlant ajándékoztak. A jogszerinti tagokat a megyefőnök nevezi ki.

A választás jogerőre emelkedésétől számított tíz napon belül a megyefőnök összehívja a tanács választott és jogszerinti tagjait, hogy személyesen vagy küldöttje útján megalakítsa a tanácsot. Ha a megyefőnök ezt elmulasztaná, akkor bármelyik tanácsstag jogosult az illetékes járásbíróhoz kért, hogy a megalakítást eszközölje. Ez esetben a járásbíró 5 napon belül megalakítja a tanácsot, amikor is a tanács a megjelentek számára való tekintet nélkül megalakul.

Az alakuló gyűlésen a legidősebb választott tag elnököl, aki ellenőrzi a megbízó-leveleket és ezután a megyefőnök vagy helyettese, illetve a járásbíró beveszi a tanácsosoktól a hivatalos esküt. Ezután a tanács megalakultnak nyilvánítandó. Azok a tanácsosok, akik a megalakulásnál nem voltak jelen, az esküt később teszik le. Az eskü letétele végett kitzűzött ülésről való kétszeri indokolatlan távolmaradás után a tanácsos elveszti megbízólevelét.

A választott tagok elvesztik megbízó levelüket, ha: 1. megszűnik az illető községbeli tagságuk, 2. oly polgári vagy katonai büntetést szenvedtek, mely bármily rövid ideig is, a polgárjogok elvesztésével jár, 3. az utolsó öt évben megfosztották őket köztisztviselői vagy községi tanácstagi minőségüktől, 4. jogtalan nyerészkedés miatt büntetést szenvedtek, 5. a katonai szolgálat vagy a hűségük letételének megtagadása miatt elítélték őket, 6. az egyesülés után a Román Állammal szemben fegyveresen harcoltak vagy fellázkodtak ellene, 7.

ha kétszeri felszólítás után sem teszik le a tanácsosi hűségüket, 8. kéri felmentésüket, mert betöltötték hatvanadik életévüket, vagy, mert súlyos betegek. Közeli rokonok nem lehetnek ugyanazon tanács tagjai.

A tanács működésének időtartama meghatározatlan. Három évenként a tanács tagjainak felét kicserélik, úgy, hogy egy tanácsos sem működhet hat évnél tovább. Az első kicserélése sorshuzással történik, az illetékes járásbíró jelenlétében. A jogszerinti tagok megbízatása 3 évre szól. A hivatalból kiküldötteké pedig addig, amíg a hivataluk meg nem szűnik. A megürelt helyekre pótválasztás tartandó, mely után a tanács újból megalakul.

A választott tanácstagság kötelező. Két egymásutáni indokolatlan távollémaradás esetén a község javára 5000 lejig terjedhető pénzbüntetéssel sújthatók. Lemondani csak 60 életév betöltése vagy súlyos betegség esetén lehet. A tagság díjtalan, különböző megbízatás esetén azonban megfelelő díjazás jár. A községi tanács választmányának tagjai megjelenési díjat kapnak az illető ülések számának arányában. A választott tagoknak tanácskozási és szavazati joguk van. A jogszerinti tagoknak azonban csak tanácskozási joguk van. Az orvosok, állatorvosok, mezőgazdasági tanácsosok csak a szakkérdésekben és a költségvetés tárgyalásánál szólhatnak fel.

A községi tanács annyiszor ül össze, ahányszor a szükség megkívánja, de havonta legalább egyszer, névre szóló és kikézbcsített meghívók alapján, amelyekben az ülés pontos ideje, helye és napirendje szerepel. Az ülések a községházán tartandók és nyilvánosak.

A községi határozatok érvényesek, ha az illető ülésen a tanácstagok felénél eggyel többen jelentek meg és a szavazáson a megjelentek felénél eggyel több szavazat esett a javaslat mellett. Szavazategyenlőség esetén a kérdést elvetettnek kell tekinteni. Választásoknál és személyi kérdésekben a szavazás titkos.

A községi tanács választmányt küld ki, amely a tanácstól nyert felhatalmazás alapján tárgyalja az egyes kérdéseket és határoz a tanács utólagos jóváhagyása mellett.

A községi tanács üléseinek nyelve a román. A románul nem tudó tanácstagok felszólalhatnak saját anyanyelvükön, azonban felszólalásukat a községi bíró — akinek kötelessége ismerni az állam nyelvét — lefordítja, hogy a többiek is megértsék. A jegyzőkönyvet a tanács román nyelven készíti el és a községi bíró és a titkár írják alá. Jegyzőkönyvre veendők az összes határozatok és a tagok kérésére a különvélemények is.

A községi tanács határozatai azonnal végrehajthatók, azok kivételével, amelyek tekintetében a törvény a megyefőnök, mint felettes közigazgatási hatóság, előzetes jóváhagyását kívánja meg. Ha a tanács tagjai 2—3 szótöbbséggel kimondják, hogy a határozat végrehajtásának késlekedése veszélyezteti a helyi érdekeket, úgy a határozat azonnal végrehajthatónak mondható ki a jóváhagyás megérkezése előtt is. A jóváhagyást a megyefőnök köteles 20 napon belül megadni. Ha a jóváhagyás 20 napon belül nem érkezik meg, úgy a határozat jóváhagyottnak tekintendő.

A községi tanács az egyes szervek működése, szervezete, stb. tekintetében szabályrendeleteket szerkeszthet, melyek a közzététel és jóváhagyás után kötelező hatályuak.

Minden község köteles helyzet- és rendezési terveket készíteni a megyei műszaki osztály útján. A belsőségben senki sem építhet, alapos javításokat nem eszközölhet, utcát nem nyithat, ingatlanát nem oszthatja fel a községi tanács előzetes engedélye nélkül, amely az engedélyt a fenti terv alapján adja meg. Ellenkező esetben az illető 5000—50.000 lejig terjedő pénzbüntetésnek és az épületek lerombolásának teszi ki magát.

A községi tanácsok és a többi helyi közigazgatási szervek határozatai (a költségvetés kivételével) keresettel támadhatók meg az illetékes Helyi Közigazgatási Táblához, az alábbiak szerint:

1. a határozat hozatalától számított 10 éven belül bárki által, ha a ha-

tározatot nem illetékes vagy nem törvényesen összeült szerv hozta, vagy ha a határozat törvény- vagy közrend ellenes,

2. a határozat kihirdetésétől számított 20 napon belül bármely, személy szerint közvetlenül érdekelt fél által, ha a határozathozatalnál nem tartották be a törvényes alakszerűségeket, a tanácsban az érdekelték rokonai is részt vettek, ha az ülésen nem volt jelen kellő számú tanácsstag vagy ha a szavazásnál nem érték el a törvényes többséget.

A kereset egy példányban írásban készítendő és 27 lej okmány-, 2 lej repülő- és 2 lej igazságügyi bélyeggel ellátva nyújtandó be. Az ügyet személyes megjelenés nélkül is letárgyalják.

Erdély területén két Helyi Közigazgatási Tábla működik. Az egyik Kolozsváron. Ennek illetékessége kiterjed Alsófehér, Brassó, Csik, Kolozs Fogaras, Naszód, Udvarhely, Szilágy, Szatmár, Szeben, Szamos, Kis- és Nagyküllő Háromszék, Torda és Marostorda vármegyékre. A másik Temesváron. Ennek illetékessége kiterjed Arad, Bihar, Krassó, Szörény, Temes-Torontál és Hunyad vármegyékre.

A Helyi Közigazgatási Táblák határozata ellen a tárgyalásra megjelentek a kihirdetéstől, távollévők a közléstől számított 10 nap alatt nyújthatnak be fellebbezést, mely ugyanugy bélyegezendő, mint a kereset és amely felett a Központi Közigazgatási Tábla ítélkezik, amely Bucureștiben székel.

A községi tanács addig működik, amíg a belügyminisztérium a megyefőnök indokolt előterjesztésére, fel nem osztja. A felosztás csak az alábbi esetekben rendelhető el: a) ha három egymást követő összehívásra a tanácsosok nem jelentek meg a törvény által előírt számban, bár az 5000 lej bírságot már alkalmazták, b) ha a választott tanácsosok száma törvényes okból felére csökkent és a póttagokból már nem egészíthető ki, c) ha a község területének lecsatolás, vagy egy falu hozzácsatolása általi módosítását határozták el, d) ha a tanács a törvények megsértésével olyan súlyos vétkes cselekményeket követett el, melyek a közigazgatás érdekeit sértették, amennyiben ez bírói határozat megállapította, e) ha a tanács hatáskörén kívül eső politikai határozatot hozott, f) ha a tárgyalások módja eltért a törvényes szabályoktól, g) ha a tanács veszélyezteti az állam biztonságát, vagy a nemzeti érdekeket, h) ha a község várossá, üdülő-, vagy fürdőhelységgé válik és a tanács tagjainak száma módosul, i) ha a választott tagok közül egyik sem felel meg a községi bírói tisztséghez megkívánt feltételeknek.

A felosztott községi tanács helyét ideiglenes kinevezett tanács foglalja el, melynek három olyan tagja van, akik választhatók. Az időközi bizottságok hatásköre ugyanaz, mint a választott tanácsé, azzal a kivétellel, hogy előzetes minisztertanácsi felhatalmazás nélkül nem köthetnek szerződéseket, oly ügyleteket, melyek rendelkeznek a község javai felett, valamint egyezségeket. Az ideiglenes tanács legfentebb négy hónapig működhetik. A tanácsok felosztását, vagy az egyes tagok elmozdítását kimondó végzés ellen az érdekelték 30 napon belül közigazgatási keresetet nyújthatnak be az illetékes ítélő Táblához, mint közigazgatási bírósághoz. A kereset elkészítése nagy elméleti és gyakorlati képzettséget kíván s ezért ez ügyvéd utján készítendő el.

A községi tanács tanácskozó szerv, határozatainak végrehajtója pedig a községi bíró, vagy ennek helyettese. A községi bírót a községi tanács választja szótöbbséggel a tanács választott tagjai közül. Ha kétszer egymásután két vagy több jelölt ugyanannyi szavazatot kapott, a megyefőnök fogja kijelölni a községi bírót, az illető jelöltek közül. Jelkészeket és tanítókat nem lehet községi bíróvá választani. A községi bíró a községi közigazgatás feje és a tanács elnöke. Alkalmazza, elbocsátja fegyelmileg bünteti a községi tisztviselőket, vezeti a község összes ügyeit, végrehajtja a tanács határozatait, ellenőrzi a pénztárt, képviseli a községet, védi község érdekeit, kezeli a község vagyonyát, utalványozza a költségeket, vezeti az anyakönyvet, aláírja a hivatalos kiadványokat, gondoskodik az árva gyermekekről, elrendeli a természetbeni szolgáltatásokat, fentartja a rendet, vezeti a község önvédelmi kiképzését és végzi a törvényekben irt összes munkálatokat. Jogosult kötelező rende-

teket kiadni, melyek kifüggesztendők. Akadályoztatása esetén munkáját az előre megválasztott helyettese végzi. A községi bíró és helyettese a költségvetésbe felvett díjazást élvezik.

A községi jegyző a központi közigazgatási hatalom képviselője és a belügyminisztérium nevezi ki. Végzi a törvényekben előírt összes kezelési munkákat. A tanácsüléseken tanácsadói szerepe van. Ellenjegyzi a hivatalos kiadmányokat. A minisztérium által megállapított díjszabásban irt munkadíj ellenében elkészíti a község lakói által kívánt kérvényeket és a telekkönyvi kéréseket, azonban legfentebb 10.000 lej értékig, mert ezen felül csak ügyvéd vagy közjegyző jogosult okiratokat szerkeszteni.

A bárki által benyújtott kérvényeket a helyi közigazgatási szervek kötelesek átvenni és intézkedni, hogy azok 30 nap alatt elintézését nyerjenek.

A községi bíró, helyettese, a tanácsstagok és a tisztviselők kártérítéssel tartoznak mindazokkal szemben, akiknek rosszhiszeműen vagy hatáskörük átlépésével károkat okoztak. A kártérítési kereset a rendes polgári bírósághoz tartozik, tehát 50.000 lejig az illetékes járásbírósághoz, 50.000 lejen felül az illetékes törvényszékhez.

A községi tanács minden év márciusában elkészíti és megszavazza az összes várható községi bevételeket és kiadásokat felölelő költségvetést, amely a jövő költségvetési évre szól. A költségvetési év április 1-én kezdődik és a következő év március 31-ig tart. A községi jövedelmek a következők: Rendes jövedelmek: a) adók és illetékek, mint az állami egyenes adók pótdóinak és a fogyasztási adóknak aránylagos része, a törvényhez csatolt táblázatban foglalt adók és illetékek és a lakosok részére teljesített közszolgáltatások ellenértéke, b) a község vagyonának és gazdasági tevékenységének jövedelmei, mint az ingó és ingatlan vagyonok jövedelmei, a különböző községi vállalatok jövedelmei, a legelő gondnokságok hozzájárulásai, a megelőző évek kinlevőségei. Rendkívüli jövedelmek: a községi vagyon egyes részeinek eladási ára, adományok és hagyományok, a megelőző év feleslege, minden egyéb jövedelem. Különleges rendeltetésű jövedelmek a kölcsönök, az utadó aránylagos része, a községi kocsmá jövedelme, különleges alapok jövedelmei, különleges rendeltetésű alapítványok, adományok és hagyományok, valamint azok jövedelmei, a községi pázszorok fizetéséhez való hozzájárulás, stb.

A rendes jövedelmek legjelentősebb részét kitevő községi adók és illetékek nemét és összegét a községek a törvényhez csatolt táblázatban foglalt legmagasabb tételek alapján összeállított községi szabályrendeletek alapján szedhetik be. Az ebbe nem foglalt adók, vagy illetékek nem követelhetők. Különleges szabályrendeletek állítandók össze a következő jövedelmek tekintetében is: a községi vagyon használatáért, a magánhasználatra szervezett közszolgáltatásokért, a kivételes vagy sürgős szolgáltatásokért bevételezhető illetékek összege tekintetében, stb.

A községi kiadások kötelezőek és nem kötelezőek. A kötelező kiadások közigazgatásiak (fizetések, anyakönyvi, népszámlálási és választási költségek, előfizetések a hivatalos lapokra, vagyonkezeléssel kapcsolatos költségek, stb.), tanügyiék és művelődésiek (iskolák fentartása, egyházak és tanulók segélye, temetők gondozása, stb.), társadalmi segélyezések (segélyek, munkanélküliek, bénák, stb. segélye), mezőgazdasági utak és hidak karbantartási költségei stb.

A községi költségvetést a megyefőnök hagyja jóvá. A lakosok a kifüggesztéstől számított 5 napon belül előterjesztéssel élhetnek a megyefőnökhöz, A költségvetés bírói szerv előtt nem támadható meg.

Dr. Asztalos Sándor

Gazdasági törvények

A háboru utáni jogalkotás, mint az élet minden más terén, a közgazdaság terén is a legváltozatosabb képet mutatja. A békekötést követő pénzduzzasztásos idők után következett gazdasági fellendülés, majd az

ezután beállott válság természetesen nem kedveztek a háború előtti időkből visszamaradt jogrendnek, amelynek szintén alkalmazkodnia kellett a legrövidebb időközökben bekövetkezett változásokhoz. Az állandóság hiánya jellemzi tehát elsősorban úgy általában, mint Romániában a közgazdasági jellegű törvényhozási ténykedéseket.

Az előbb említett általános jellemvonás mellett Romániában elsősorban az egységesítés gondolata befolyásolta a közgazdasági törvényhozást is. Ez a gondolat Nagyrománia megalakulása után már az első időkben tért hódított, tekintettel arra, hogy az ország területén négy, egymástól felfogásban és tételes intézkedésekben elütő jogrendszer volt érvényben. Természetesen az egységesítés nem mehetett egyszerre, mert a hirtelen, minden átmenet nélküli egységesítés zökkenőkkel járt volna, eltekintve attól, hogy a nagyhorderejű és a mindennapi életbe vágó törvények alapos előkészítést igényeltek. Így az egységesítés terén részletmegoldások történtek, sajnos, nem mindig kellő sikerrel, mert az egységesítés célzatával hozott törvények a gyakorlati alkalmazás során igen gyakran nem megfelelőeknek bizonyultak, amit bizonyít az is, hogy ezeket a váltakozó kormányok sok esetben majdnem teljes egészükben megváltoztatták. Még sok időnek kell eltelnie addig, amíg sikerül közgazdasági téren is az országot egységes, egyöntetű és az ország adottságainak is mindenben megfelelő közgazdasági jogirányítás alá helyezni.

A háború utáni romániai jogalkotás másik jellemzője, különösen az utóbbi időkben, a mind jobban tért hódító központosítás. A gazdasági élet manapság mind jobban és jobban irányítottá válik s a román törvényhozás által különben általában is kedvelt központosításnak ez újabb lehetőséget ad.

Az utóbbi évek közgazdasági törvényhozásában mind határozottabban érvényesül végül a vérszerinti román elem előnybehelyezésének gondolata. Noha az alkotmány semmiféle megkülönböztetést nem enged meg az állampolgárok népi eredete alapján, mégis az élet egyéb területein már előzőleg érezhetővé vált megkülönböztetés a gazdasági élet terén is mindjobban érvényesül. Éppen a legutóbbi időkben történtek kísérletek az itt taglalt elvnek törvényhozási úton való érvényrejuttatására, de ezek egyelőre ily értelemben nem sikerültek.

Fentiek előrebocsátása után az alábbiak során számbaveszem a közgazdasági étellel kapcsolatos jogszabályokat. Természetesen ezeknek sokasága kizárja azt, hogy az adott keretek között velük a teljesség igényével foglalkozhassam. Csupán a legáltalánosabb érdekű törvényeket és rendeleteket érintem tehát s ezek közül azokat ismertetem nagy vonásokban, amelyek a szélesebb néprétegek mindennapi életében a leggyakrabban adódnak elő.

I. Őstermelés

1. Mezőgazdaság. A Hivatalos Lap (Monitorul Oficial) 1937. március 29-i 73. számában jelent meg a mezőgazdaság szervezéséről és előmozdításáról szóló törvény, amelynek végrehajtási utasítását a Hivatalos Lap 1937. október 12-i 236-ik száma közölte. Tekintettel arra, hogy ez a törvény és an-

nak végrehajtási utasítása alapjaiban szabályozza a mezőgazdaságot, annak rendelkezéseivel egy kissé bővebben foglalkozom.

Az említett törvény elsősorban az államtól és az állam útján szerzett mezőgazdasági birtokok átruházását és megterhelését szabályozza (törvény 1—11. szakaszok, végrehajtási utasítás 1—11. szakaszok). Az első szakaszban pontosan meghatározza, hogy mit kell olyan mezőgazdasági birtokon érteni, a melynek átruházása és megterhelése csak a törvényben előirt feltételeknek megfelelően történhetik. A már elterjedőben levő téves felfogás eloszlatása végett meg kell jegyezmem, hogy Erdélyben kizárólag a központi mezőgazdaság pénztár (Casa Rurală) útján és az agrárreform törvények alapján szerzett mezőgazdasági ingatlanokra vonatkoznak az itt tárgyalt intézkedések. A jelzett ingatlanok csak a mezőgazdasági minisztérium előzetes jóváhagyásával adhatók el, a törvényben részletezett feltételek mellett. Ezeket az ingatlanokat csak a Mezőgazdasági Földhitelintézetnél (Creditul Funciar Rural), Mezőgazdasági Hitelszövetkezeteknél lehet megterhelni. Kimondja a törvény továbbá, hogy ezek az ingatlanok sem eladás, sem örökösödés útján sem oszthatók két hektárnál kisebb területű egységekre. Továbbmenőleg a törvény jogilag semmisnek nyilvánít minden az előirt feltételeknek meg nem felelő megterhelést és elidegenítést, valamint a 10 évnél nagyobb időre történő haszonbérbeadást, akár nyílt, akár burkolt formában történjenek ezek. Csere útján is csupán hasonló értékű és területű ingatlanokért idegeníthetők el. Végül a törvény kimondja, hogy az idézett szakaszok rendelkezései alá eső mezőgazdasági javakból a lakóház, csűr, istálló és ezek gazdasági tartozékai a legfeljebb egy hektár területű kerttel s udvarral együtt nem terhelhetők meg végrehajtási uton sem, csupán köztartozásokért s ezekért is csak abban az esetben, ha a végrehajtást szenvedőnek más ingó, vagy ingatlan vagyona nincs.

Fent röviden ismertetett rendelkezések tehát lényeges megszorításokat tartalmaznak az ingatlanforgalom szabadsága tekintetében. Mint idevágót kell megemlítenem, hogy a Hivatalos Lap 1921 július 30-i 93. számában megjelent Erdélyre, Bánátra, Kőrösvidékre és Máramarosra vonatkozó agrárreform törvény 47. szakasza, valamint az ennek értelmezéséről szóló és a Hivatalos Lap 1937. március 29-i 73. számában megjelent törvény ugyan csak megszorító intézkedést tartalmaz az 50 holdon felüli s kisajátítás alól mentesített, vagy a tulajdonosoknak meghagyott mezőgazdasági birtoktestekre nézve. Az idézett rendelkezések ugyanis az államnak elővételi jogot biztosítanak ezek tekintetében.

A legelőkre vonatkozólag a 42—53. szakaszok intézkednek s kimondják többek között, hogy azok a gazdák, akiknek állataik a községi legelőkön legelnek, ezek fenntartása érdekében közmunkára kötelezhetők.

A mezőgazdaságok vezetésével kapcsolatban a törvény kimondja, hogy a tulajdonosokon, vagy haszonbérletlőkön kívül ily célra csak román állampolgárságu nagykoru egyének alkalmazhatók (108. szakasz.) A bérlők és haszonbérletlők, valamint mezőgazdasági munkások között létrejött megállapodások írásba foglalandók a mezőgazdasági minisztérium által megállapítandó szerződéstípusok szerint Ezen szerződések községekben a községhez, városokban a járásbírószágon hitelesítendőek és mentesek minden illetéktől. Az ezekből származó jogviták eldöntésére a járásbírószágon illetékes. A haszonbér legmagasabb összege és a mezőgazdasági munkásoknak járó bér legkisebb összege három évenként a mezőgazdasági kamarák mellett működő megyei bizottság által állapítatik meg. A mezőgazdasági munkások bére csak pénzben fizethető, vagy pedig a termésből kikötött részesedés szerint. Mezőgazdasági munkásokként csak azok alkalmazhatók, akik ilyenekként illetőségi helyükön nyilván vannak tartva. (109—125. szakaszok).

A mezőrendőrségi jogszabályokkal a 138—156. szakaszok foglalkoznak. A bünvádi perrendtartással ellentétben a kihágásokért kiszabandó büntetés felfüggesztését egy évre engedi meg a törvény s ha ezen év nélkül telik el,

hogy a megbüntetett ugyanazon vétket mégegyszer elkövetné, előző büntetése semmissé válik.

Minden ezen törvény elleni kihágás elbírálása a járásbíró hatáskörébe tartozik, amely utolsó fokon dönt s határozata ellen a bűnvádi perrendtartás határozataival ellentétben 10 napon belül lehet felülvizsgálati kéressel élni a törvényszékhez (180—187. szakaszok).

A fent ismertetett törvény nem helyezte hatályon kívül az 1935. április 18-i Hivatalos Lapban a buza értékesítésére vonatkozólag közzétett törvényt, amely felhatalmazza a kormányt, hogy minisztertanácsi határozat alapján kiadandó rendelet törvény útján tegyen közigazgatási, gazdasági és pénzügyi intézkedéseket a buza, textil és orvosi növények, valamint a gyapju értékesítése tárgyában. Ezen törvény alapján a kormány minden évben ugynevezett buzaértékesítési törvényrendeletet ad ki. A folyó évi 2786. szám alatt a Hivatalos Lap 1937. július 9-i 155. számában jelent meg. Ez a rendelet törvény szabályozza a buza minimális árát, amelynek meghatározását az általa létesített Központi Buzaértékesítési Hivatalra bizza, megállapítja a kiviteli jutalmakat, osztályozza a malmokat, megszabja az ellenőrzés módját és szankciókat állapít meg a rendelkezéseit áthágók ellen.

A textilművelés termelésének, feldolgozásának és értékesítésének előmozdításáról és irányításáról szóló a Hivatalos Lap 1937. április 7-i 81. számában megjelent törvény, kiegészítve a mezőgazdaság szervezéséről és előmozdításáról szóló törvény rendelkezéseit Nemzeti Textil hivatalt létesít a mezőgazdasági minisztérium mellett, amelynek hatáskörébe utal minden ezzel kapcsolatos kérdést és a belföldi textilművelőket feldolgozó üzemeknek az iparpártolási törvényben biztosított kedvezményeken kívül újabb kedvezményeket biztosít (12. szakasz).

Fontos mezőgazdasági vonatkozású törvény a mezőgazdasági zálogjogról szóló, a Hivatalos Lap 1931. április 16-i 87. számában megjelent törvény, amely megengedi zálogjog szerzését a már eszközölt, vagy a jövőben eszközölni tervezett, a földnek lábónálló, vagy már leszedett termékeire, továbbá a földművelés céljait szolgáló állatállományra, eszközökre, mezőgazdasági gépekre és bármiféle egyéb, a föld kihasználását szolgáló tárgyakra. A zálogjog, amely írásos megállapodáson alapszik, a községnél vezetendő záloglajstromokba való bevezetés folytán joghatályossá válik anélkül, hogy a zálogtárgy az adós birtokából elvételnek. Ily zálogjogot azonban csak a törvény rendelkezéseinek megfelelő bankok nyerhetnek amennyiben a minisztertanács őket ily zálogszerződés kötésére feljogosítja. Ezekon kívül ily zálogszerződéseket köthetnek a speciális törvények alapján működő hitelintézetek és hitelszövetkezetek. Az itt említett törvény részletes intézkedéseket tartalmaz a zálogtárgyak megőrzésére, valamint nemfizetés esetén a zálogjog érvényesítésére vonatkozólag.

A mezőgazdák hiteligenye kielégítésének megkönnyítésére a Hivatalos Lap 1937. ápr. 1-i 76. számában megjelent törvény a Nemzeti Mezőgazdasági Hitelintézetet létesíti, amely azonban nem közvetlenül nyújt a mezőgazdák hiteleket, hanem a mezőgazdasági szövetkezetek, valamint a hitelszövetkezetek útján. A törvény kimondja, hogy csak azok kaphatnak hitelt, akik saját maguk művelik földjeiket.

A mezőgazdák érdekvédelmét a közhatalmi hatáskörrel is felruházott mezőgazdasági kamarák látják el.

2. Erdőkitermelés. Az erdő kitermelés alaptörvénye az 1910. április 9-i ókirályságbeli erdő törvény amelynek alkalmazását az 1923. június 17-i 59. számú Hivatalos Lapban terjesztették ki az egész ország területére. Természetszerűleg ez a törvény is sok módosításon ment keresztül és sok külön törvény egészíti ki ennek rendelkezéseit.

Az erdő törvény részletesen meghatározza azokat az erdőségeket, amelyek hatálya alá vannak vetve s megszabja ezek kitermelési módját, az újraerdősítést. (1—11. s z a k a s z o k .) Foglalkozik azokkal az esetekkel, amelyek-

ben a tarvágás, valamint az erdőkben való legeltetés megengedhető. (12—17. s z a k a s z .) A 19—23. szakaszokban az állami és közintézményi tulajdonban levő erdők kitermelésével foglalkozik.

Az erdőtörvény 24—28. szakaszaiban a ledöntött fáknak szárazon és vizen való szállítását szabályozza s 29—54. szakaszaiban a közös tulajdonban levő (közirtokossági) erdők kihasználásának módjáról intézkedik. Végezetül az 55—90. szakaszokban az erdők őrzéséről, a kihágásokról és azok büntetéséről tartalmaz rendelkezéseket.

Az erdőtörvényt kiegészítő törvények közül megemlítem a Hivatalos Lap 1935. április 20-i 94. számában megjelent, véderdőről szóló törvényt, amely a véderdőknek nyilvánított erdők tekintetében tartalmaz különleges intézkedéseket, a Hivatalos Lap 1933. április 28-i 97. számában megjelent, az erdők közül létesített községi legelők használatára vonatkozó törvényt, végül a falusi lakosság tüzi- és épületfaszükségletének kielégítéséről szóló, a Hivatalos Lap 1924. július 1-i 140. számában megjelent törvényt. Utóbbi a községi legelők céljára kisajátított erdők faanyagának ármegállapítására vonatkozólag is tartalmaz intézkedéseket.

Tekintettel az erdőkitermelésre vonatkozó és különböző törvényekben szétszórta szövevényes intézkedésekre, a mezőgazdasági minisztérium szükségesnek tartotta, hogy évenként rendeletileg szabályozza az erdőkitermelések módját A Hivatalos Lap 1935. október 2-i 226 számában jelent meg az 1935. augusztus 30-án kelt 160937. számú miniszteri rendelet, amely mindenre kiterjedően, részletesen tárgyalja a különböző erdőkitermelések engedélyezésének módját. Ezen rendeletet kiegészíti, részben módosítja s részben az 1937—38., 1938—39. és 1939—40. évekre is érvényében fenntartja az 1937. augusztus 28-án kelt 168.500. számú, a Hivatalos Lap 1937. augusztus 31-i 200. számában megjelent rendelet.

3. Szőlőtermelés. A szőlőtermelés védelméről szóló törvény a Hivatalos Lap 1936. március 27-i 73. számában jelent meg, míg ennek végrehajtási utasítása a Hivatalos Lap 1936. június 20-i 141. számában közzétett. Az ezekben foglalt rendelkezések részletesen szabályozzák a tőkék ültetésének módját, a bortermelést. Különös figyelmet érdemelnek azok az intézkedések, amelyek kimondják, hogy a törvény életbeléptetése után csak borecetet szabad készíteni és forgalomba hozni.

4. Bányászat. A bányászatot mindenre kiterjedően részletesen szabályozza az 1929. március 28-i bányatörvény, amely az 1937. március 24-i 69. számú Hivatalos Lapban kihirdetett módosító törvény által eszközölt változtatásokkal mai napig is érvényben van.

5. Vadászat. A Hivatalos Lap 1921. október 27-i 167. számában megjelent törvény intézkedik a vadállomány védelméről és a vadászat szabályozásáról. Ezen törvény szabályozza a vadászati jogot, ennek bérbeadását, a vadászat által okozott károkért fizetendő kártérítéseket, a vadászat céljaira használható eszközöket, a vadászati engedélyeket, az orvvadászat kérdését, a vadörzést, a vadásztársaságokat s végül megállapítja a kihágásokat s azok büntetését.

6. Halászat. A Hivatalos Lap 1935. április 19-i 93. számában közzétett, a hegyivizekben való halászatról szóló törvény intézkedik a halászati jogról, annak gyakorlásáról, a halászati engedélyekről, a halak védelméről, a halásztársaságokról, valamint a kihágásokról és azok büntetéséről.

II. Ipar

1. Nagyipar. Erdélyben részben még ma is érvényben van az 1884. évi XVII. törvény cikk, miután ennek csak egyes intézkedéseit helyezték hatályon kívül az egyes későbbi törvények. Ezek között meg kell említenem a Hivatalos Lap 1930. május 10-i 106. bis számában megjelent 2773. számú, a kartellek szabályozásáról és ellenőrzéséről szóló rendelet törvényt.

Megemlítem még a nemzeti ipar pártolásáról szóló, a Hivatalos Lap 1912. február 14-i 249. számában megjelent törvényt, amely ma az egész ország területén alkalmaztatik. Ez a feltételeinek megfelelő ipari vállalatoknak lényeges adózási és egyéb kedvezményeket nyújt.

A nagyipari érdekképviselő a közhatósági jelleggel is felruházott kereskedelmi és iparkamarák keretén belül nyer kielégítést.

2. **Kisipar.** A fentidézett régi magyar ipartörvény kisipari vonatkozású intézkedéseit teljesen hatályon kívül helyezte a Hivatalos Lap 1936. április 30-i 99. számában megjelent s a szakmai képzésről és mesterségek gyakorlásáról szóló törvény, amelynek végrehajtási utasítása a Hivatalos Lap 1937. augusztus 26-i 196. számában jelent meg. Ezen törvény címéből kitűnően leg elsősorban a szakmai kiképzéssel foglalkozik s etekintetben szakmai tájékoztató hivatalok felállítását és pszihotechnikai intézetek létesítését rendeli el (7—16. s z a k a s z o k). Részletesen szabályozza a tanonckérdést, a tanoncszerződés feltételeit, a mester kötelezettségeit, a tanonc kötelezettségeit, a tanoncszerződés megszűnésének és a tanonc felszabadításának feltételeit (17—49 s z a k a s z o k) hatályon kívül helyezve e tekintetben az alább ismertetendő munkaszerződésekről szóló törvénynek rendelkezéseit. Továbbmenőleg szabályozza a tanonciskolák kérdését (50—70. s z a k a s z o k). Ezzel kapcsolatban arra mutat rá, hogy a történelmi egyházaknak, valamint szakmai kulturális és hitvallásos jogiszemélyiséggel bíró egyesületeknek is jogot ad arra, hogy tanonciskolákat tarthassanak fenn. Ugyanezek tanoncotthonokat is fenntarthatnak. Ezeknek működését a törvény 71—107. szakaszai szabályozzák. A törvény a segédkönyv és mesterkönyv elnyerését a munkakamarák mellett létesített bizottságok előtt leteendő vizsgához köti (108—140. s z a k a s z o k).

A szakmai továbbképzésről a 141—150. szakaszok intézkednek. A 151—163. szakaszok a kisipar gyakorlásának feltételeit írják elő. A 164—172. szakaszok a kisiparosoknak nyújtandó kedvezmények kérdését tárgyalják. Végezetül a törvény a kihágásokat állapítja meg, azok büntetéséről intézkedik és átmeneti intézkedéseket tartalmaz 173—197. szakaszok).

A kisiparosokra vonatkozik a végzett munkák fizetésének biztosításáról szóló, a Hivatalos Lap 1931. április 21-i 91. számában kihirdetett törvény, amelynek végrehajtási utasítása a Hivatalos Lap 1931. október 5-i 232. számában jelent meg. Ezen törvény a kisiparosok és megrendelőik közötti jogviták eldöntésére a járásbírók, illetve ujabban a munkabírók és törvényszékek mellett egy bíróból, a kisiparosok és megrendelőik egy-egy megbízottjából álló döntőbírók létesítését rendeli el. Ezen döntőbírók a pereket gyorsított eljárással tárgyalják el.

A kisipari hiteikérdés megoldását a Hivatalos Lap 1937. április 5-i 79. számában megjelent, a Nemzeti Kisipari Hitelintézet létesítéséről szóló törvény célozza. Ezen törvény kimondta, hogy a Nemzeti Kisipari Hitelintézet csak a kizárólag kisiparosokból létesült hitelszövetkezetek útján folyósíthat kölcsönöket. A termelési kölcsönök 3—12 hónapig terjedő határidőre adhatók, a beruházási kölcsönök pedig 1—5 évig terjedő időre. A kölcsönök a kölcsönvevő eszközeinek, gépeinek és nyersanyagának zálogul való lekötésével biztosíthatnak. A kisipari érdekképviselő a közhatósági jelleggel is felruházott munkakamarák keretén belül nyer kielégítést.

3. **Munkaügy.** Etekintetben alapvető törvény jellegével bír a munkaszerződésekről szóló, a Hivatalos lap 1929. április 5-i 74. számában megjelent törvény, amely a Hivatalos Lap 1932. október 11-i 238. számában megjelent törvénnyel módosított. A munkaszerződésekről szóló törvény végrehajtási utasítása a Hivatalos Lap 1930. január 20-i 15. számában jelent meg.

Az idézett jogszabályok elsősorban a tanoncszerződéssel foglalkoztak, de mint már fentebb említettem, az erre vonatkozó intézkedéseket hatályon kívül helyezték, a szakmai képzésről és mesterségek gyakorlásáról szóló törvény vonatkozó rendelkezései.

Az egyéni munkaszerződések természetéről, létrejöttének körülményeiről, joghatályáról, a köteles szabadságdőről, az alkalmazott kötelezettségeiről, a munka javadalmazásáról a munkaszerződés megszűnéséről, az idézett törvény 37—84. szakaszai rendelkeznek. — Külön intézkedések foglalkoznak az ipari és kereskedelmi tisztviselők munkaszerződéseivel. — (85.—96. *s z a k a s z o k*).

Végezetül a törvény a csoport munkaszerződésekkel és a kollektív munkaszerződésekkel foglalkozik, valamint átmeneti intézkedéseket tartalmaz (97.—124.).

A munkaszerződésekről szóló törvény alkalmazását a Hivatalos Lap 1933. február 15.-i 38. számában megjelent és legutóbb a Hivatalos Lap 1937. május 17.-i 11. számában közzétett törvénnyel módosított, a munkaügyi bíráskodás létesítéséről és szervezéséről szóló törvény biztosítja. Ezen törvény szerint a munkabíróságok hatáskörébe tartozik a munkaadók és munkavállalók közötti jogvitáknak a törvényben szabályozott gyorsított eljárás szerint való eldöntése. A munkabíróság szintén döntőbírójág jellegével bír, amennyiben a hivatásos bíró mellett az ügyek elbírálásában a munkaadók és munkavállalók részéről kijelölt egy-egy ülnök is részt vesz.

Itt kell megemlékeznem a Hivatalos Lap 1934. július 16.-i 161. számában kihirdetett, a vállalatoknál a román személyzet alkalmazásáról szóló törvényről s ennek a Hivatalos Lap 1935. január 31.-i 26. számában megjelent végrehajtási utasításáról. Mindenekelőtt hangsúlyoznom kell, hogy ez a törvény a román állampolgárok alkalmazására vonatkozik, tekintet nélkül ezeknek népi eredetére. Éppen ez magyarázza meg a legutóbbi időben történt kísérleteket, amelyek oly értelemben kívánták módosítani ezt a törvényt, hogy ennek rendelkezései kizárólag a vérszerinti románokra alkalmaztassanak. A törvény kimondja, hogy a gazdasági, ipari és kereskedelmi vállalatok személyzete 80%-nak, valamint az igazgatóságok és felügyelőbizottságok 50%-nak román állampolgárnak kell lennie. A törvény kihirdetése után létesítendő új vállalatok igazolt szükség esetén az ipari és kereskedelmi, hadügyi és munkaügyi miniszterek ajánlása alapján hozott minisztertanácsi határozat útján nyert engedély következtében a létesítésüktől számított két évig az itt meghatározott arányon tulmenően is alkalmazhatnak idegen személyzetet. A nemzetvédelemmel kapcsolatos vállalatok szintén csupán különleges engedély alapján tarthatnak idegen alkalmazottakat. A törvény szigorú, végső esetben a vállalat bezárásáig terjedhető szankciókat ír elő rendelkezéseinek áthágása esetére.

Ilyen különleges munkavédelmi intézkedéseket tartalmaz a hadirokkantaknak, árváknak és özvegyeknek a hivatalokban és munkahelyeken való elhelyezéséről szóló, a Hivatalos Lap 1936. április 25.-i 95. számában megjelent törvény. Ezen törvény, amelynek végrehajtási utasítása a Hivatalos Lap 1937. április 2.-i 77. számában jelent meg, kimondja, hogy az összes állami, megyei, községi intézmények az üresedésben levő helyek 10%-át kötelesek az említett kategóriák számára fenntartani. Továbbá az összes közhatalóságok által segélyezett intézmények, azok, amelyek állami monopóliummal bírnak, továbbá azok, amelyek állami szállítókat kapnak, végül azok, amelyeknek idegen alkalmazottai is vannak, valamint azok, amelyek legkevesebb 50 alkalmazottal bírnak, alkalmazottaiknak összességéhez viszonyítva, bizonyos százalékot kötelesek az idézett törvény kedvezményezettjeinek a törvény által előírt szankciók mellett fenntartani.

Itt emlékezem meg a Hivatalos Lap 1933. április 8.-i 83. számában kihirdetett, a társadalombiztosítás egységesítéséről szóló törvényről, amely legutóbb a Hivatalos Lap 1937. április 2.-i 77. számában megjelent törvénnyel módosított. Ezen törvény végrehajtási utasítása a Hivatalos Lap 1933. október 14.-i 237. számában jelent meg.

A törvény rendelkezései értelmében kötelező társadalombiztosítás alá

esnek a kereskedelmi és ipari vállalatok alkalmazottai, a kisiparosok és az alkalmazottak szakmai szervezeteinek hivatalnokai. A törvény értelmében a biztosítottaknak orvosi segélyre gyógyszerekre, kötszerekre, pénzbeli betegségre, baleseti, anyasági, haláleseti segélyre, rokkantsági nyugdíjra van igényük. Nyugdíjra tarthatnak igényt az elhunyt biztosítottak hátramaradottai is. Akik kötelező biztosításuk utolsó két évében legalább 52 hétig fizették a heti járulékokat, azok a nem kötelező biztosítás kedvezményeiben részesülhetnek, ha a járulékokat tovább fizetik.

A törvény foglalkozik a magánvállalatok nyugdíjalapjainak is tekintetben intézkedéseinek végrehajtását a Hivatalos Lap 1936. november 27.-i 277. számában megjelent külön végrehajtási utasítás szabályozza.

Tárgyánál fogva idevág a tudóbetegségekről szóló, a Hivatalos Lap 1926. március 23-iki 68-ik számában megjelent törvény s ennek a Hivatalos Lap 1937. március 18-iki 64-ik számában megjelent módosítása. E törvénynek végrehajtási utasítása a Hivatalos Lap 1937. július 17-iki 162. számában jelent meg. Az idézett jogszabályokban foglalt intézkedések szerint a tudóbeteg közalkalmazottak három évig teljes fizetése, további két évig félfizetési szabadságra tarthatnak igényt, amely idő alatt gyógyulásuk céljából kötelesek szanatóriumi kezelésnek alávetni magukat. A társadalombiztosítási törvény kedvezményezettjei szintén legfennebb három évig terjedhető szanatóriumi kezelésre jogosítottak. A törvény a társadalombiztosító törvény alapján fizetendő járulékok mellett külön heti 2 lejes járulékot ró a biztosítottakra céljai megvalósításának lehetővé tételére,

III. Kereskedelem

Kereskedelmi jogunk alapját Erdélyben ma is a régi magyar kereskedelmi törvény (1873 évi XXXVII.-ik törvénycikk) képezi. Természetesen ez is igen sok módosítást szenvedett. A módszeresebb előadás kedvéért a módosított törvényeket a régi kereskedelmi törvény rendszerét követve tárgyalom.

A Hivatalos Lap 1931. április 10-iki 84-ik számában jelent meg a kereskedelmi lajstromok létesítéséről szóló törvény, amely lényegesen megváltoztatva a cégbejegyzésre vonatkozó eddigi jogszabályokat, a kereskedelmi és iparkamarák mellett létesített céghivatalokra ruházta mindazt a hatáskört, amelyet eddig Erdélyben a törvényszékek mellett működő cégjegyzési hivatalok láttak el. A cégjegyzési hivatalokat a törvény egy törvényszéki bíró vezetése alá rendeli. A 4-ik szakasz rendelkezései értelmében minden kereskedő köteles cégét bejegyeztetni s így hatályon kívül helyeztetni kell tekintenünk a régi magyar kereskedelmi törvény 5-ik §-át, amely a kiskereskedők bizonyos kategóriáit mentesítette a cégbejegyzési kötelezettség alól. A törvény a bejegyzés módozatainak meghatározásán kívül szabályozza a cégjegyzés módját is és szigorú büntetéseket ír elő rendelkezéseinek be nem tartása esetére.

A kereskedelmi törvénynek a szövetkezetekre vonatkozó részét teljes egészében hatályon kívül helyezték a háboru utáni egységesítő jellegű szövetkezeti törvények. A jelenleg érvényben levő törvény a Hivatalos Lap 1929. március 71-iki számában hirdettetett ki, azonban, miután az idők folyamán többször is lényeges módosításokat szenvedett, végleges szövege utólag közöltetett a Hivatalos Lap 1935. április 8-iki 82-ik számában.

Külön kell utalnom a szövetkezeti törvény 96-ik szakaszának rendelkezéseire, amelyek szerint szövetkezetek tisztán sport, művészeti, kulturális, nevelési, stb. céllal is létesíthetők.

A szövetkezeti törvény 155—169. szakaszaiban nagymérvű könnyítéseket és kedvezményeket biztosít az előirt feltételeknek megfelelően megalakult és működő szövetkezetek számára.

A jogügyletekre áttérve, a vételi ügylettel kapcsolatosan kell megemlítenem az ipari és mezőgazdasági gépek és autók hitelben való

eladására vonatkozó, a Hivatalos Lap 1929. augusztus 2-iki 169-ik számában megjelent törvényt, amely elsősorban meghatározza azokat a gépeket és autókat, amelyekre rendelkezései vonatkoznak és kimondja, hogy az ezekre nézve hiteles alakban létesített, a törvényszéknél e célból vezetett külön lajstromokba bevezetett és tulajdonjogfenntartással kötött adásvételi szerződések alapján az eladókat illető jogok, a kötelezettségeit nem teljesítő vevőkkel szemben gyorsított eljárás alapján érvényesíthetők. A törvény büntető intézkedéseket is tartalmaz a rosszhiszemű adóssal szemben.

A kereskedelmi törvénynek a bizományi ügyletre vonatkozó intézkedéseit részben hatályon kívül helyezte a bizományi szerződések szabályozásáról szóló, a Hivatalos Lap 1934. július 30-iki 173-ik számában kihirdetett és a Hivatalos Lap 1936. április 1-jei 77-ik számában közzétett törvénnyel módosított törvény. A hivatkozott törvény, miután meghatározza a bizományi szerződés fogalmát, előírja létrejöttének feltételeit, a megbízó jogait, a bizományosnak büntető rendelkezésekkel is szankcionált kötelezettségeit.

A kereskedelemmel összefüggő törvények közül az általánosabb érdekűeknek tartottak közül még a következőkkel foglalkozom:

A Hivatalos Lap 1934. május 8-iki 105-ik számában jelent meg a bankkereskedelem szervezéséről és szabályozásáról szóló törvény, amelyet legutóbb a Hivatalos Lap 1937. szeptember 4-iki 204-ik számában megjelent törvény módosított. A végrehajtási utasítás a Hivatalos Lap 1934. szeptember 26-iki 222-ik számában jelent meg. A törvény kimondja, hogy bankkereskedelmet csak a rendelkezéseinek mindenben megfelelő, a törvény által létesített Legfelsőbb Banktanács által kiadott külön engedéllyel bíró társaságok üzhetnek.

A banktörvényt kiegészíti a Hivatalos Lap 1935. április 20-iki 94-ik számában megjelent a hitel megkönnyítésére és helyreállítására vonatkozó egyes intézkedésekről szóló törvény, amelyet az 1937. június 15-iki Hivatalos Lapban megjelent 2525. számú rendelet törvény módosít. Ez a törvény a banktörvény és konverziós törvény egyes rendelkezéseinek módosítása mellett a bankok egyesülésére, valamint a zálog- és jelzálogjogok átruházására nézve tartalmaz intézkedéseket.

Itt emlékezem meg a Hivatalos Lap 1931. április 2-iki 77-ik számában megjelent kamatellenes törvényről, amelyet a Hivatalos Lap 1931. július 27-iki 171-ik és 1933. április 14-iki 88-ik számában megjelent törvények módosítottak. A törvény szerint a törvényes kamat polgári ügyekben 1%-kal, kereskedelmi ügyekben 2%-kal haladhatja túl a Nemzeti Bank mindenkorin leszámítolási kamatlábát. A megegyezésem évi kamat legfeljebb 5% lehet, a Nemzeti Bank leszámítolási kamatlábján felül, azonban semmiesetre sem haladhatja túl az évi 12%-ot. A megegyezésem kamatra vonatkozó igény a bíróság előtt csak akkor érvényesíthető, ha erre nézve írásos megállapodás van. Ellenkező esetben a törvényes kamat fizetendő. A törvényekben meghatározott legfelső határokon felüli kamat kikötése jogilag semmis. A kamatok előzetes fizetése 6 hónapon túl terjedő időre nem követelhető. A kamatkövetelés 3 év alatt évül el. A törvény bizonyos esetekben visszaható hatállyal bír és a kihágások elkövetőit súlyos büntetéssel sújtja.

A Hivatalos Lap 1934. május 1-jei 100-ik számában hirdettetett ki az új, saját és idegen váltóról szóló törvény, amely egészében hatályon kívül helyezte az Erdélyben érvényben volt régi váltótörvényt. A régi váltótörvénnyel szemben az újban levő újításokból mint a legszembeötlőbbekre, ezalkalommal utalok arra, hogy a kitöltetlenül aláírt váltók csak akkor érvényesíthetők, ha kibocsátásuktól számított három éven belül kitöltettek, valamint arra, hogy a váltó az új törvény értelmében azonnal végrehajtható közokirat jellegével bír, végül arra, hogy a személyi kifogások a végrehajtás ellen beadandó ellentmondás során csak akkor érvényesíthetők, ha írásos bizonyítékon alapulnak és gyorsan elbírállhatók.

Ugyancsak a Hivatalos Lap 1934. május 1-jei 100-ik számában jelent meg az új csekk törvény.

A Hivatalos Lap 1932. október 1-jei 230-ik számában hirdettetett ki a devizakereskedelemről szóló törvény, amely felhatalmazza a minisztertanácsot, hogy határozataiban a körülményekhez képest szabályozza a devizakereskedelmet, amely a Nemzeti Bank ellenőrzése alá helyeztetett. A kormány élt is ezzel a jogával és időnként minisztertanácsi határozattal szabályozta a devizák forgalmát.

A tisztességtelen üzérkedés megfékezéséről és büntetéséről szóló törvény a Hivatalos Lap 1923. június 17-iki 59-ik számában jelent meg s a Hivatalos Lap 1935. április 20-iki számában megjelent törvény-nyel, valamint az 1937. május 29-iki 122. számában megjelent 1937. május 28-án kelt 2392. számú rendelet törvénnyel módosított. A végrehajtási utasítás a Hivatalos Lap 1923. július 17-iki számában jelent meg s az ugyanabban 1928. július 22-én és 1932. december 20-án közölt módosításokat szentesítette.

E törvény értelmében a községi tanácsok állapítják meg a törvényben, vagy minisztertanácsi határozatban elsőrendű közszükségleti cikkeknek legmagasabb árát.

A munkaszünet kérdését a vasárnapi és törvényes ünnepi munkaszünetről szóló, a Hivatalos Lap 1925. június 18-iki 131-ik számában megjelent törvény szabályozza. A végrehajtási utasítás a Hivatalos Lap 1925. június 24-iki 136-ik számában jelent meg. A törvény meghatározza, hogy a vasárnapokon kívül melyek azok a törvényes ünnepek, amelyeken bármilyen kereskedelmi és iparvállalatok munkaszünetet kötelesek tartani. A törvény meghatározza a helyi viszonyoknak megfelelően szabályozandó munkaidőt is. A kihágásokat szigorúan bünteti.

A csődön kívüli kényszer egyezség kérdését a Hivatalos Lap 1929. július 10-iki 149. bis számában kihirdetett, az előzetes kényszer egyezségről szóló törvény szabályozza. Minthogy a gazdasági válság hullámozása állandóan új helyzeteket teremtett, aránylag ez a törvény szenvedte a leggyakoribb módosításokat. A módosító törvények a Hivatalos Lap következő számaiban jelentek meg: 1930. július 4-iki 146. szám, 1932. október 20-iki 246. szám, és végül 1933. május 9-iki 105. szám.

A törvény körülírja azokat a feltételeket, amelyek a rendkívüli és előrenemlátott körülmények, vagy más módon menthető okok miatt fizetési nehézségek közé került kereskedőt a csőd elkerülése céljából kényszer egyezségről megkötésére feljogosítják. Szabályozza az eljárás lefolytatásának módját, a vagyoni állag és a követelések megállapítását, a kényszer egyezségi eljárás megindításának jogi hatályát, a kényszer egyezség véglegesítését, megsemmisítését és visszavonását.

IV. Közteherviselés

A közteherviselésre vonatkozó jogszabályok nagy száma és sokfélesége miatt el kell tekintenem attól, hogy azok mindegyikével foglalkozzam. Mint fentebb, itt is csak azokat a törvényeket említem meg, amelyek a legáltalánosabb érdekűek.

A Hivatalos Lap 1923. február 23-iki számában jelent meg az egyes adók egységesítéséről szóló törvény, amely az idők folyamán számtalan változáson ment át, úgy, hogy a pénzügyminisztérium a Hivatalos Lap 1935. július 6-iki 152-ik számában újra leköszölte a törvénynek a szentesített módosítások következtében újraszámozott teljes szövegét. Ezután a törvény a Hivatalos Lap 1937. április 1-jei 76-ik számában közölt törvénnyel módosított.

E törvény szerint az egyes adók a következők:
mezőgazdasági adó (3—12. szakaszok),
épületadó (13—21. szakaszok),

mozgó értékek utáni adó — tőkekamatadó — (22—29. szakaszok),

ipari és kereskedelmi jövedelmek utáni adó (30—42. szakaszok),

fizetések utáni adó (43—47. szakaszok),

a más adó alá nem eső foglalkozásokból származó jövedelmek utáni adó (48—54 szakaszok),

jövedelmi hányad-adó — az összjövedelmi adót helyettesítő supracota — (55—64 szakaszok).

A törvény részletesen foglalkozik a fenti adónemek kiróvásának feltételeivel, megállapítja azok kulcsait amelyekhez, esetenként hozzáadódnak a megyék, községek és szakkamarák számára beszedendő pótdók.

A luxus és forgalmiadóról szóló törvény a Hivatalos Lap 1934. április 1-jei 78-ik számában jelent meg s az 1935. április 1-jei 77-ik számban, az 1937. április 1-jei 76-ik számban megjelent törvényekkel s legutóbb az 1937. október 28-iki 249-ik számban megjelent 1937. október 24-én kelt 3551. számú rendelet törvénnyel módosított. Forgalmi adó alá esnek a törvényhez csatolt táblázatokban felsorolt termékek és nyersanyagok, a törvény által meghatározott kulcs szerint. Forgalmi adó alól a legújabb módosítás szerint mentesek azok a kisiparosok, akik be vannak iratkozva a munkakamarába, mesterkönyvvel és iparigazolvánnyal bírnak, műhelyükben nem használnak 5 lóerőnél több gépi erőt, nincs 7-nél több fizetéses alkalmazottjuk, nem adnak ki munkát otthon dolgozó munkásoknak és termékeiket nem műhelyükön kívül (lerakatokban, utazók útján, bizományi uton) hozzák forgalomba. A törvény azonban a kivétel alól is kivételt állít fel akkor, amikor 18 pontban felsorolja azokat, akik kisiparos voltak ellenére is kötelesek forgalmi adót fizetni.

A látványossági adóról szóló törvény a Hivatalos Lap 1933. április 1-jei 88-ik számában jelent meg. A látványossági adó alól csak a kulturális egyesületek által faluhelyen rendezett drámai előadások, koncertek és kulturális előadások, továbbá az iskolai hatóságok, falusi dalárdák és zenekarok által rendezett hasonló előadások mentesek.

Az autódóról szóló törvény a Hivatalos Lap 1934. április 1-jei 77-ik számában hirdettetett ki, s az autók után fizetendő adót azok sulya után szabja meg.

A bélyegilletékek képezik a tárgyát a Hivatalos Lap 127., április 29-iki számában megjelent, a jogügyletek és cselekmények után leróvándó bélyegről és adóról szóló törvény. E törvény lényegében nem módosított, hanem ugyszólván évenként módosítottak némely, az egyes illetékek nagyságára vonatkozó intézkedései. A legutóbbi módosítás a Hivatalos Lap 1937. évi április 7-iki számában jelent meg. A bélyegtörvény az egyes jogügyletek és cselekmények után egyrészt a bélyegeken leróvándó illetéket, másrészt a bélyeges ivenben leróvándó százalékos illetéket állapítja meg. Ugyancsak ez a törvény szabja meg a falragaszok és bárminemű más hirdetmények után fizetendő illetéket, a holtkezi birtokok után fizetendő egyenértékilletéket, végül az örökösödési adót, valamint mindezek beszedési módozatait. Külön intézkedéseket tartalmaz a tulfizetmények visszatérítésére, továbbá a kihágások eseteire és ezek büntetésére nézve.

Az ország légvédelmének előmozdítására a Hivatalos Lap 1931. április 1-jei számában megjelent törvény, „Nemzeti Repülésügyi Alap” létesítését rendelte el. Ez a törvény is ugyszólván évenként módosított, míg az 1936. április 16-iki 88-ik számú Hivatalos Lapban közzétett törvény teljesen új alapokra helyezte az ezen alapot tápláló illetékek kérdését. Ezt a törvényt is módosította azonban a Hivatalos Lap 1937. március 17-iki 63 számában közzétett törvény. Ennek rendelkezései szerint a „Nemzeti Repülésügyi Alap” javára is bélyegtörvény mintájára a jogügyletek után bélyeg és százalékos illetékek szedendők. Ezen törvény még a bélyegtörvényben előírt megtorló intézkedéseknél is lényegesen szigorubbakat ír elő kihágások esetére. A törvény végrehajtását az általa létesített Nemzeti Repülés-

ügyi Bizottság kötelezőerejű határozatai biztosítják. A törvény végrehajtásának, illetve az illetékek leróvásának ellenőrzésére feljogosított ellenőrök nevét a Hivatalos Lap 1937. október 13-án kelt 237. száma közölte.

A bármily természetű állami jövedelmek (adók, illetékek, stb.) behajtását a Hivatalos Lap 1934. május 5-i 103. számában megjelent, a közjövedelmek beszédéről és behajtásáról szóló törvény szabályozza. Ezen törvény a Hivatalos Lap 1935. április 1-i 77. és 1937. április 1-i 76. számaiban megjelent törvényekkel módosított. Részletesen szabályozza a törvény a behajtás módozatait, a végrehajtás és árverés eseteit s a végrehajtási közegek tulkapásai ellen érvényesíthető jogorvoslatok módját.

*

Fentiekben röviden ismertettem azokat a közgazdasági jellegű törvényeket, amelyeknek számbavétele az Évkönyv céljai szempontjából szükségesnek látszott. Eltekintve attól, hogy a közgazdaságra vonatkozó jogszabályok teljes egészükben ma még itt feldolgozva nincsenek, a rendelkezésemre álló tér sem engedte meg a részletesebb ismertetést s különösképpen azt, hogy az egyes rendelkezéseket a jogelmélet, közgazdasági célszerűség és a gyakorlati élet követelményeinek szempontjából kritika tárgyává tegyem.

Dr. Csákány Béla